ТАҚРИЗИ

муқаррizi расмӣ ба диссертатсияи Муслиҳиддинзода Муснуриддин Муслиҳиддин дар мавзуи «Усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.12. Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ.

Мутобиқати мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Таҳқиқоти диссертатсионии Муслиҳиддинзода Муснуриддин Муслиҳиддин дар мавзуи «Усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.12. Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ки аз рӯйи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 01.04.2022 №95/шд ва 25.10.2024 №407/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Дар шароити муосир масъалаи муқовимат ба ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ ба яке аз самтҳои муҳими таъмини амнияти миллӣ ва ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ табдил ёфтааст. Паҳн гардидани ақидаҳои ифротӣ, истифодаи воситаҳои муосири иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ, инчунин фаъолияти гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ бо хусусияти экстремистӣ боиси афзоиши хатари чунин ҷиноятҳо дар ҷомеа мегардад. Ин гуна ҷиноятҳо на танҳо ба ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон зарар мерасонанд, балки ба суботи иҷтимоӣ, ваҳдати миллӣ ва амнияти давлат низ таҳдиди ҷиддӣ эҷод мекунанд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мубориза бо экстремизм ва терроризм яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ ба шумор меравад. Қонунгузории миллӣ, аз ҷумла санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар соҳаи муқовимат ба экстремизм, асосҳои ҳуқуқии мубориза бо чунин ҷиноятҳоро муайян менамоянд. Бо вуҷуди ин, таҷрибаи фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нишон медиҳад, ки ошкор ва тафтиши самараноки ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мушкилоти муайяни назариявӣ ва амалӣ дорад. Аз ҷумла, тарзҳои содир намудани чунин ҷиноятҳо, шаклҳои ташкили фаъолияти экстремистӣ, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, инчунин пинҳон намудани изҳои ҷиноят ба равандҳои тафтишотӣ таъсири назаррас мерасонанд.

Дар ҳамин замина, масъалаи такмили асосҳои криминалистии тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ аҳамияти махсус пайдо мекунад. Омӯзиши тавсифи криминалистии чунин ҷиноятҳо, муайян намудани хусусиятҳои субъекти ҷиноят, таҳлили тарзҳои содир намудани онҳо, инчунин коркарди тавсияҳои методӣ оид ба гузаронидани амалҳои тафтишотӣ (аз қабили азназаргузаронии ҷойи ҳодиса, кофтуков, пурсиш ва рӯбарӯкунӣ) барои баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти тафтишотӣ мусоидат менамояд.

Илова бар ин, дар шароити муосир масъалаи ташкили ҳамкории муфаттиш бо воҳидҳои оперативӣ, инчунин истифодаи донишҳои махсус ва имкониятҳои экспертизаҳои судӣ ҳангоми тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ аҳамияти калидӣ дорад. Ҳамоҳангии фаъолияти субъектҳои гуногуни ҳифзи ҳуқуқ, истифодаи усулҳои муосири криминалистӣ ва такмили усули тафтиш имконият медиҳад, ки чунин ҷиноятҳо сари вақт ошкор ва пурра таҳқиқ карда шаванд.

Бо назардошти гуфтаҳои боло, таҳқиқи масъалаҳои назариявӣ ва амалии усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ, коркарди тавсияҳои илмӣ-амалӣ барои фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва такмили методикаи криминалистии тафтишоти чунин ҷиноятҳо зарурати воқеӣ дорад. Ҳамин омилҳо мубрамияти мавзӯи таҳқиқоти мазкурро асоснок намуда, аҳамияти назариявӣ ва амалии онро муайян мекунанд.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Таҳқиқоти илмии Муслиҳиддинзода Муснуриддин Муслиҳиддин дар мавзуи «Усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.12. Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, бори аввал дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва фазои баъдишуравӣ ба таври мукаммал таҳқиқ гардида, барои рушди илми криминалистика дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки дар он масъалаҳои назариявӣ ва амалии ташаккул ва такмили усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ дар асоси таҳлили мукаммали қонунгузории амалкунанда, таҷрибаи фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дастовардҳои илми криминалистика мавриди омӯзиши комплексӣ қарор гирифтаанд. Дар раванди таҳқиқот муносибати илмии муосир нисбат ба масъалаҳои муайян намудани хусусиятҳои

криминалистии чунин ҷиноятҳо пешниҳод гардида, унсурҳои асосии тавсифи криминалистии онҳо муайян ва асоснок карда шудаанд.

Дар таҳқиқот нишон дода шудааст, ки ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ бо як қатор хусусиятҳои махсуси криминалистӣ фарқ мекунанд, ки онҳо дар тарзҳои содир намудани ҷиноят, хусусиятҳои шахсияти ҷинояткор, муҳити иҷтимоӣ ва иттилоотии содиршавии ҷиноят, инчунин дар механизми ташаккул ва пинҳон намудани изҳои ҷиноят зоҳир мегарданд. Бо назардошти ин омилҳо дар диссертатсия сохтор ва мазмуни тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ такмил дода шуда, робитаи байни унсурҳои он аз нуқтаи назари назариявӣ ва амалӣ асоснок карда шудааст.

Илова бар ин, дар таҳқиқот хусусиятҳои криминалистии субъекти ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ дар асоси таҳлили омилҳои иҷтимоӣ, равонӣ ва идеологӣ баррасӣ гардида, нақши онҳо дар ташаккули ангеза ва мақсади содир намудани чунин ҷиноятҳо муайян карда шудааст. Дар баробари ин, тарзҳои маъмултарини содир намудани ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ, аз ҷумла истифодаи технологияҳои муосири иттилоотӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар воситаҳои коммуникатсионӣ таҳлил гардида, хусусиятҳои криминалистии онҳо муайян карда шудаанд.

Навгонии таҳқиқот ҳамчунин дар асоснок намудани хусусиятҳои тактикии гузаронидани амалҳои алоҳидаи тафтишотӣ ҳангоми тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ ифода меёбад. Дар диссертатсия хусусиятҳои гузаронидани азназаргузаронии ҷойи ҳодиса, кофтуков, пурсиш ва рӯбарӯкунӣ бо назардошти хусусиятҳои чунин ҷиноятҳо таҳлил гардида, тавсияҳои илмӣ-амалӣ оид ба баланд бардоштани самаранокии ин амалҳо пешниҳод шудаанд.

Бо ҳамин тартиб, натиҷаҳои бадастомада барои такмили назарияи криминалистика ва рушди методикаи тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ аҳамияти муҳим дошта, метавонанд дар фаъолияти амалии мақомоти тафтишотӣ, оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва судӣ истифода бурда шаванд.

Дар асоси таҳқиқоти анҷомдодашуда як қатор хулосаҳо ва пешниҳодҳои илмӣ таҳия гардидаанд, ки онҳо ҳамчун нуқтаҳои асосии илмӣ ба ҳимоя пешниҳод карда мешаванд. Пеш аз ҳама, дар диссертатсия мазмун ва сохтори тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ аз нуқтаи назари назариявӣ асоснок карда шуда, нишон дода шудааст, ки он маҷмӯи унсурҳои ба ҳам алоқамандро дар бар мегирад. Ба чунин унсурҳо тарз ва механизми содир намудани ҷиноят, шахсияти

ҷинояткор, объекти таҷовуз, шароити содиршавии ҷиноят ва хусусиятҳои изҳои ҷиноят дохил мешаванд. Муайян намудани робитаи байни ин унсурҳо барои ташаккули усули самараноки тафтиши чунин ҷиноятҳо аҳамияти муҳим дорад.

Дар таҳқиқоти Муслиҳидинзода М.М. инчунин хусусиятҳои криминалистии субъекти ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ муайян гардида, нишон дода шудааст, ки шахсоне, ки чунин ҷиноятҳоро содир менамоянд, дорои хусусиятҳои муайяни иҷтимоӣ, равонӣ ва идеологӣ мебошанд. Омӯзиши ин хусусиятҳо имконият медиҳад, ки ангезаҳо ва механизмҳои ташаккули фаъолияти экстремистӣ беҳтар дарк гардида, самаранокии чорабиниҳои тафтишотӣ ва оперативӣ баланд бардошта шавад.

Яке аз нуктаҳои муҳими илмии таҳқиқот ба муайян намудани низоми тарзҳои содир намудани ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ бахшида шудааст. Дар диссертатсия шаклҳои гуногуни содир намудани чунин ҷиноятҳо, аз ҷумла паҳн намудани маводи экстремистӣ, ҷалби шахсон ба фаъолияти экстремистӣ, ташкили гурӯҳҳои экстремистӣ ва истифодаи воситаҳои иттилоотию коммуникатсионӣ таҳлил гардидаанд. Ин таҳлил имкон медиҳад, ки механизмҳои содиршавии чунин ҷиноятҳо аз нуқтаи назари криминалистӣ беҳтар муайян карда шаванд.

Дар баробари ин, дар таҳқиқот хусусиятҳои тактикаи гузаронидани амалҳои алоҳидаи тафтишотӣ ҳангоми тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ асоснок карда шудаанд. Аз ҷумла, нишон дода шудааст, ки азназаргузаронии ҷойи ҳодиса, кофтуков, пурсиш ва рӯбарӯкунӣ дар чунин парвандаҳо бояд бо назардошти хусусиятҳои хоси ин навъи ҷиноятҳо, аз ҷумла хусусияти идеологӣ ва иттилоотии фаъолияти экстремистӣ, гузаронида шаванд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия пешниҳодгардида бо маҷмӯи омилҳои илмӣ, методологӣ ва амалии таҳқиқот таъмин карда шудаанд. Пеш аз ҳама, таҳқиқоти мазкур ба дастовардҳои муосири илми криминалистика, назарияҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, ҳуқуқи мурофиавии ҷиноятӣ, фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва дигар соҳаҳои илмии вобаста такя намуда, дар асоси таҳлили амиқи манбаъҳои илмӣ, қонунгузории амалкунанда ва таҷрибаи фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ анҷом дода шудааст.

Дар ҷараёни таҳқиқот санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ, ки муносибатҳои вобаста ба мубориза бар зидди экстремизм ва тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистиро танзим менамоянд, мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор гирифтаанд. Ҳамзамон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки ба масъалаҳои муқовимат ба экстремизм ва терроризм дахл доранд, инчунин таҷрибаи кишварҳои хориҷӣ дар ин самт мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд. Ин имкон дод, ки асосҳои назариявӣ ва ҳуқуқии масъалаи таҳқиқшаванда ба таври мукаммал ва ҳамаҷониба таҳлил карда шаванд.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ҳамчунин бо истифодаи маҷмӯи усулҳои илмии таҳқиқот таъмин гардидааст. Дар ҷараёни таҳқиқот усулҳои умумии илмӣ, аз ҷумла таҳлил ва синтез, муқоиса, умумисозӣ, индуксия ва дедуксия, инчунин усулҳои махсуси ҳуқуқшиносӣ, аз қабили таҳлили ҳуқуқӣ, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, усули таърихӣ-ҳуқуқӣ ва усули системавӣ истифода шудаанд. Истифодаи чунин усулҳо имконият дод, ки масъалаҳои назариявӣ ва амалии усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ ба таври комплексӣ баррасӣ карда шаванд.

Муҳимияти эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот инчунин бо такя ба таҳлили таҷрибаи амалии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳангоми ошкор ва тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ таъмин мегардад. Дар раванди таҳқиқот маводи парвандаҳои ҷиноятӣ, маълумоти оморӣ ва таҷрибаи амалии фаъолияти муфаттишон ва кормандони воҳидҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ таҳлил гардидаанд. Натиҷаҳои бадастомада имкон доданд, ки хусусиятҳои асосии тафтиши чунин ҷиноятҳо муайян гардида, камбудиҳо ва мушкилоти мавҷуда дар фаъолияти тафтишотӣ ошкор карда шаванд.

Ҳамчунин, хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодгардида дар асоси таҳлили илмии маълумоти бадастомада ташаккул ёфта, бо натиҷаҳои таҳқиқоти олимони ватанию хориҷӣ дар соҳаи криминалистика ва ҳуқуқшиносӣ мутобиқат доранд. Баъзе аз натиҷаҳои таҳқиқот дар шакли мақолаҳои илмӣ нашр гардида, дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд, ки ин низ ба тасдиқи аҳамияти илмӣ ва амалии онҳо мусоидат намудааст.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия.

Аҳаммияти илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои бадастомада ба рушди назарияи илми криминалистика ва такмили асосҳои методологии тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мусоидат менамоянд. Дар доираи таҳқиқот масъалаҳои

назариявии вобаста ба тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ, хусусиятҳои субъекти чунин ҷиноятҳо, тарз ва механизми содир намудани онҳо, инчунин хусусиятҳои ташкили фаъолияти тафтишотӣ ва оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мавриди таҳлили амиқ қарор гирифтаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот ба густариши донишҳои илмӣ дар соҳаи криминалистика мусоидат намуда, метавонанд ҳамчун заминаи назариявӣ барои таҳқиқоти минбаъда дар соҳаи тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ хизмат намоянд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки тавсияҳо ва пешниҳодҳои илмӣ, ки дар диссертатсия таҳия гардидаанд, метавонанд дар фаъолияти амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳангоми ошкор, пешгирӣ ва тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ истифода бурда шаванд. Тавсияҳои пешниҳодшуда оид ба такмили усул ва тактикаи гузаронидани амалҳои алоҳидаи тафтишотӣ, аз ҷумла азназаргузаронии ҷойи ҳодиса, кофтуков, пурсиш ва рӯбарӯкунӣ, инчунин масъалаҳои ташкили ҳамкории муфаттиш бо воҳидҳои оперативӣ ва истифодаи донишҳои махсус метавонанд барои баланд бардоштани самаранокии фаъолияти тафтишотӣ ва оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мусоидат намоянд. Натиҷаҳои таҳқиқот инчунин метавонанд дар фаъолияти таълимии муассисаҳои таҳсилоти олии ҳуқуқшиносӣ ҳангоми омӯзиши фанҳои криминалистика, фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва ҳуқуқи мурофиавии ҷиноятӣ истифода бурда шаванд.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Дар асоси натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия 7 мақолаи илмӣ нашр гардидааст. Аз онҳо 3 мақола дар нашрияҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақола дар нашрияҳои дигар, ки сатҳи илмӣ ва эътимоднокии заруриро доранд, ба табъ расидаанд. Ин нашрияҳо саҳми муассир ва дастгирии равандҳои илмии таҳқиқоти мазкурро таъмин менамоянд. Зикр намудан ба маврид аст, ки теъдоди маводи чопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз номгӯйи ихтисораҳо ва (ё) аломатҳои шартӣ, муқадима, се боб, 8 зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 193 саҳифаро ташкил медиҳад.

Дар боби якуми диссертатсия масъалаҳои назариявӣ ва методологии тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, асосҳои илмии омӯзиши чунин ҷиноятҳо дар доираи илми криминалистика таҳлил карда шуданд. Дар натиҷаи таҳқиқот муайян гардид, ки тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ маҷмӯи маълумоти илмии ба ҳам алоқамандро дар бар мегирад, ки ба муайян намудани хусусиятҳои тарз ва механизми содир намудани ҷиноят, шахсияти ҷинояткор, муҳити содиршавии ҷиноят ва изҳои боқимондаи ҷиноят мусоидат менамояд.

Дар раванди таҳқиқот асосҳои назариявии тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, муайян карда шуд, ки чунин ҷиноятҳо бо як қатор хусусиятҳои хоси криминалистӣ фарқ мекунанд. Аз ҷумла, онҳо бештар хусусияти идеологӣ дошта, бо паҳн намудани ақидаҳои ифротӣ, ташкили фаъолияти гурӯҳҳои экстремистӣ ва истифодаи технологияҳои муосири иттилоотӣ алоқаманд мебошанд.

Ҳамчунин дар ин боб хусусиятҳои криминалистии субъекти ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ таҳлил гардида, муайян карда шуд, ки шахсоне, ки ба чунин фаъолияти ғайриқонунӣ ҷалб мегарданд, аксаран дорои хусусиятҳои муайяни иҷтимоӣ, равонӣ ва идеологӣ мебошанд. Омӯзиши ин хусусиятҳо барои муайян намудани ангезаҳо ва сабабҳои содир намудани чунин ҷиноятҳо аҳамияти муҳим дорад.

Илова бар ин, низоми тарзҳои содир намудани ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ таҳлил гардида, шаклҳои асосии содиршавии онҳо, аз ҷумла паҳн намудани маводи экстремистӣ, ҷалби шахсон ба фаъолияти экстремистӣ, ташкили гурӯҳҳои муташаккил ва истифодаи воситаҳои иттилоотию коммуникатсионӣ муайян карда шуданд.

Бо ҳамин тартиб, натиҷаҳои таҳқиқоти боби якум заминаи назариявиро барои таҳияи усул ва тактикаи самараноки тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ фароҳам меоранд.

Дар боби дуюми диссертатсия масъалаҳои марбут ба методика ва тактикаи тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифтанд. Таҳлил нишон дод, ки тафтиши чунин ҷиноятҳо бо як қатор хусусиятҳои махсус алоқаманд мебошад, ки онҳо пеш аз ҳама ба хусусияти идеологӣ ва иттилоотии фаъолияти экстремистӣ вобастаанд.

Дар раванди таҳқиқот хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса ҳангоми тафтиши чунин ҷиноятҳо таҳлил гардида, муайян карда шуд, ки ин амали тафтишотӣ бояд бо дарназардошти имконияти ошкор намудани далелҳои иттилоотӣ ва моддӣ, аз ҷумла маводи чопӣ, воситаҳои электронӣ, дастгоҳҳои компютерӣ ва дигар воситаҳои техникии марбут ба фаъолияти экстремистӣ анҷом дода шавад.

Ҳамчунин масъалаҳои тактикаи гузаронидани кофтуков мавриди баррасӣ қарор гирифта, муайян гардид, ки дар ҷараёни кофтуков аҳамияти махсус ба дарёфт ва мусодираи маводи дорои хусусияти экстремистӣ,

воситаҳои нигоҳдорӣ ва паҳн намудани иттилоот, инчунин дигар далелҳои марбут ба фаъолияти экстремистӣ дода мешавад.

Илова бар ин, дар боби мазкур хусусиятҳои тактикаи баамалбарории пурсиш ва рӯбарӯкунӣ таҳлил карда шуда, нишон дода шуд, ки ҳангоми пурсиши гумонбаршудагон, айбдоршавандагон ва шоҳидон бояд хусусиятҳои равонӣ ва идеологии иштирокчиёни парвандаи ҷиноятӣ ба назар гирифта шаванд. Истифодаи усулҳои мувофиқи тактикии пурсиш метавонад ба муайян намудани ҳолатҳои воқеии парванда ва ба даст овардани маълумоти муҳими далелӣ мусоидат намояд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти боби мазкур барои такмили методикаи тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти тафтишотӣ аҳамияти муҳим доранд.

Дар боби сеюми диссертатсия масъалаҳои ташкилии тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Таҳқиқот нишон дод, ки самаранокии тафтиши чунин ҷиноятҳо ба таври назаррас аз сатҳи ҳамоҳангии фаъолияти мақомоти гуногуни ҳифзи ҳуқуқ ва истифодаи имкониятҳои донишҳои махсус вобаста мебошад.

Дар доираи таҳқиқот масъалаи ташкили ҳамкории муфаттиш бо воҳидҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ таҳлил гардида, муайян карда шуд, ки ҳамкории муассир байни ин субъектҳо барои ошкор намудани саривақтии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ ва ҷамъоварии далелҳои зарурӣ аҳамияти муҳим дорад. Ҳамоҳангсозии фаъолияти тафтишотӣ ва оперативӣ имконият медиҳад, ки чорабиниҳои ҷустуҷӯӣ ва амалҳои тафтишотӣ ба таври муттасил ва самаранок анҷом дода шаванд.

Ҳамчунин дар боби мазкур масъалаҳои истифодаи донишҳои махсус ҳангоми тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Муайян гардид, ки дар раванди тафтиши чунин ҷиноятҳо истифодаи имкониятҳои экспертизаҳои судӣ, аз ҷумла экспертизаи лингвистӣ, психологӣ, компютерӣ-техникӣ ва дигар навъҳои экспертиза аҳамияти муҳим дорад.

Истифодаи самараноки донишҳои махсус ба муайян намудани хусусияти экстремистии мавод, ошкор намудани робитаҳои байни иштирокчиёни фаъолияти экстремистӣ ва мустаҳкам намудани заминаи далелии парвандаҳои ҷиноятӣ мусоидат менамояд.

Автореферат фишурдаи диссертатсия буда, дар умум мафҳум ва моҳияти диссертатсияро мекушояд.

Бо вуҷуди баҳои мусбии кор дар диссертатсия баъзе масъалаҳои норавшан ба назар мерасанд, ки аз нигоҳи илмӣ баҳснок мебошанд ва онҳоро ба таври зайл нишон додан мумкин аст:

1.Дар диссертатсия масъалаҳои назариявии тавсифи криминалистии ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ мавриди таҳқиқ қарор

гирифтаанд, аммо дар баъзе мавридҳо таҳлили назарияи олимони ватанию хориҷӣ ба таври нисбатан умумӣ пешниҳод шудааст. Ба назар мерасад, ки муаллиф метавонист мавқеи илмии олимони алоҳидаро нисбат ба баъзе масъалаҳои баҳсталаб муфассалтар таҳлил намуда, дар асоси он мавқеи илмии худро равшантар ифода намояд.

2.Дар боби якуми диссертатсия масъалаи тавсифи криминалистии субъекти ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ баррасӣ гардидааст, аммо баъзе ҷанбаҳои вобаста ба омилҳои иҷтимоӣ, равонӣ ва идеологии ташаккули шахсияти ҷинояткор метавонанд бо истифода аз маълумоти васеътари оморӣ ва натиҷаҳои таҳқиқоти сотсиологӣ боз ҳам амиқтар таҳлил карда шаванд.

3.Дар боби дуюми диссертатсия масъалаҳои марбут ба тактикаи гузаронидани амалҳои алоҳидаи тафтишотӣ ҳангоми тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ таҳлил гардидаанд, вале дар баъзе ҳолатҳо овардани мисолҳои бештар аз таҷрибаи амалии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ метавонад барои асоснок намудани баъзе хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда муфидтар бошад.

Эродҳое, ки дар боло қайд шудаанд, дар умум ҳангоми баҳодиҳии мусбати таҳқиқоти диссертатсионӣ нақши муайнкунандаро намебозанд ва танҳо шаҳодати он мебошанд, ки масъалаҳои баррасишаванда хело муҳим буда, мураккаб ва баҳсноканд ва муаллиф дар ҳалли баъзе масъалаҳо дар натиҷаи омӯзиши сарчашмаҳои ҳуқуқӣ, адабиёти соҳавӣ ва баҳодиҳии ақидаҳои олимони гуногун нуқтаҳои муаллифии худро пешниҳод намудааст, ки он хоси гузаронидани таҳқиқоти илмӣ мебошад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Таҳқиқоти илмии Муслиҳиддинзода Муснуриддин Муслиҳиддин дар мавзуи «Усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ» ба ҳадафи дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ равона гардидааст ва ба ихтисоси 5.5.12. Криминалистика, фаъолияти судӣ-экспертӣ ва фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мансуб аст. Диссертатсия дар доираи талаботи банди 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 ва бо тағйиру иловаҳои 26 июли соли 2023, №295 тасдиқ шудааст, таҳия гардида, пурра мутобиқати ҳуқуқӣ ва меъёрии давлатии талаботи академиро таъмин менамояд.

Муаллиф таҳқиқотро мустақилона ва бо истифодаи усулҳои замонавии методологӣ ва криминалистикӣ анҷом дода, сохтори

диссертатсияро бо мантиқи муназзам ва пайдарпайии илмӣ ташкил намудааст. Ҳамаи бобҳо ва бахшҳои таҳқиқот ҳамоҳангӣ ва мутобиқатро бо принсипҳои систематикии илмӣ таҷассум мекунанд. Ҳамзамон, саҳми мустақими муаллиф дар таҳқиқоти илмӣ тавассути мақолаҳо ва маърӯзаҳо дар конфронсҳои илмӣ-амалӣ собит гардида, нишон медиҳад, ки усулҳои пешниҳодшуда на танҳо аз нуқтаи назари назариявӣ аҳамият доранд, балки дар амалия низ қобили татбиқ ва арзёбӣ мебошанд. Ин ҳолат, ба таъмини эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ва саҳми илмию амалии муаллиф дар рушди илми криминалистика равона шудааст.

Услуби таҳқиқот ва тарзи баёни фикрҳо дар диссертатсия нишон медиҳад, ки муаллиф дорои қобилияти таҳлилии баланд, маърифати илмӣ ва малакаи таҳқиқоти систематикии криминалистикӣ мебошад. Дар натиҷа, диссертатсия на танҳо дорои навгониҳои назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Ҳамин тавр, метавон хулоса кард, ки диссертатсияи Муслиҳиддинзода Муснуриддин Муслиҳиддин дар мавзуи «Усули тафтиши ҷиноятҳои дорои хусусияти экстремистӣ» пурра ба талаботи муқарраргардидаи меъёрҳои омодасозии диссертатсия ҷавобгӯ буда, таҳқиқоти илмӣ ва таҳлили комили проблемаҳои назариявӣ ва амалии истифодаи техникаи криминалистикӣ дар фаъолияти муфаттишони прокуратураро таъмин мекунад. Аз ин нуқтаи назар, муаллиф сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.12. Криминалистика, фаъолияти судӣ-экспертӣ ва фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мебошад.

Муқарриз:
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
дотсенти Академияи ВКД
Ҷумҳурии Тоҷикистон **Самиев Н.М.**

Имзои Самиев Н.М. – ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадри Академияи
ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон **Саидзода А.Р.**

«27» марти соли 2026

Суроға: 734061, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯчаи М. Мастонгулов - 3
Телефон: +(992) 93-922-43-33
E-mail: nazartereza1945@gmail.com